

4. Василевич В. В. Стратегічні напрями кримінологічної політики України. *Протидія злочинності і корупції: міжнародні стандарти та досвід України*: збірник тез міжнародної конференції (м. Харків, 22 вересня 2021 р.). Харків: Юрайт, 2021. С. 87-92.

5. Кримінологія : підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, В. В. Черней, С. С. Чернявський та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернея ; за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Джужі. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 612 с.

6. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017 ; Ліра ЛТД. 480 с.

7. Плетенець В. М. Теоретичні та праксеологічні засади подолання протидії осудовому розслідуванню : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 424 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-69>

ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИМ СУСПІЛЬСТВОМ ПРОБЛЕМИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО ПОЛОЖЕННЯ

Плетенець В. М.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри криміналістики та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

В українському суспільстві сформувалось неприйнятне ставлення до насильства, що знаходить найжорсткішої реакції нетерпимості до їх проявів. В якості прикладу може бути наведена справа про тортури, побиття та гвалтування, за результатами якої на лаві підсудних опинились п'ятеро поліцейських, серед яких і начальник Кагарлицького відділу поліції [1].

Щодня збройної агресії РФ проти України жертвами сексуального насильства стають дедалі більше осіб, у першу чергу ті, які перебувають на окупованих територіях, що призвело до формування проблеми державного рівня з їх виявлення й подолання.

Слід зазначити, що попри те, що Україна прийняла демократичне законодавство у сфері прав і свобод людини, однак, в умовах соціально-економічної та політичної кризи, занепаду культури і моралі, немає дієвих механізмів захисту цих прав, що призводить до їх масових і систематичних порушень, а іноді просто до неможливості їх здійснення.

Для побудови демократичної правової держави в Україні необхідно боротися з правовим нігілізмом, правовим інфантилізмом, а також явищем відродження правової свідомості, яке проявляється насамперед у злочині [2, с. 129]. Наведене визначає потребу напрацювання державними інституціями механізму розв'язання в умовах воєнного стану проблеми встановлення розглядуваних фактів з юридичною їх оцінкою й наданням необхідної допомоги постраждалим.

Відповідно до Римського статуту, на основі якого працює суд, до сексуального насильства під час війни відносять: зґвалтування; сексуальне рабство; примус займатись проституцією; примусова вагітність; примусова стерилізація; інші форми, такі як погрози насильством, пошкодження; статевих органів, тортури [3].

Потребує уваги факт закінчення й до суду першого провадження про зґвалтування вчиненого російським військовим в березні 2022 р. в Броварському районі Київської області [4].

Оприлюднення Офісом генерального прокурора на державному рівні факту закінчення кримінального провадження спрямоване на: – стимулювання постраждалих до викриття фактів сексуального насильства; – демонстрацію дієвості правоохоронної системи держави в реалізації принципу невідворотності покарання для правопорушників та відновлення порушених прав потерпілих; – профілактику вчинення подібних дій і т. ін.

Водночас, не зважаючи на діяльність правоохоронних органів у зазначеному напрямку, відомості про сексуальне насильство, що демонстрували б його стан на сьогодні в Україні відсутні.

Правова оцінка сексуального насильства вказує на високий рівень небезпеки як соціально-правового явища, яке має багатогранні негативні наслідки, пов'язані з порушенням основних прав людини, характером і тенденціями розвитку театру військових дій, а також, в цілому, з динамікою самого військового конфлікту. [5, с.223]. Сексуальне насильство над цивільним населенням, що набуло масового характеру, обумовило необхідність пошуку шляхів вирішення проблеми надання допомоги жертвам. Так, на сайті урядового порталу України від 25 березня 2022 року опубліковані рекомендації щодо дій у випадку сексуального насильства, пов'язаного з війною[6], переорієнтовано вже існуючі та сформовано нові громадські організації, зокрема: Євромайдан SOS [7], Ла Страда Україна [8], ЮрФем[9], Центр громадянських свобод [10] та інші. Останній, у співпраці з міжнародними партнерами виконує провідну роль у виявленні та документуванні для притягнення до відповідальності за вчинення воєнних злочинів РФ проти українського народу та ін., за що став одним із лауреатів Нобелівської премії миру [11].

Україна не мала подібних масштабів розглядуваних явищ, звідси й неготовність, без досвіду фахівців інших країн з відповідною практи-

кою, до їх результативного розв'язання. Відповідно, для забезпечення надання ефективної допомоги постраждалим від насильства, скоєного російськими військовими на окупованих територіях України, до нашої держави прибули представники Фонду Нобелівського лауреата Деніса Мукwege та Глобального Фонду допомоги постраждалим від сексуального насильства пов'язаного з конфліктом [12]. У результаті цього по всій країні були відкриті центри для надання психологічної, медичної, медикаментозної та правової допомоги громадянам, котрі стали жертвами сексуального насильства під час російського вторгнення [13]. Використання передового іноземного досвіду є, на нашу думку, логічним та закономірним кроком у подоланні наслідків сексуального насильства.

Варто відзначити, що страх та недовіра жертв згвалтувань обумовлює необхідність прийняття заходів із забезпечення їх безпеки, без чого шанс на отримання інформації про насильство щодо них, зводиться до мінімуму. Таким чином проведення розслідування за участі постраждалих від сексуального насильства стає можливим після повернення втраченого відчуття особистості, контролю своїх можливостей, зокрема й тіла безпеки, а також усвідомлення відповідними учасниками перспектив відновлення порушених прав та притягнення до відповідальності винуватців тощо [14, с. 231].

Про міжнародний характер участі у виявленні та формуванні матеріалів про військові кримінальні правопорушення вчинені в Україні свідчать різні джерела. Так, вказана діяльність активно реалізовується українськими та міжнародними прокурорами Міжнародного кримінального суду (МКС) [15].

Наведене, значною мірою, спрямовано на покращення юридичної допомоги – діяльності юристів, яка орієнтована на верховенство права в Україні [16, с. 125].

Потребує уваги й той факт, що провідні сенатори обох партій досягли угоди щодо законопроекту, який розширить дію закону про військові злочини 1996 року та наділить американські суди юрисдикцією щодо справ, пов'язаних із зв'язками, скоєними за кордоном, навіть якщо жодна із сторін не є громадянином США [17]. Це визначає, що учасники вчинених військових злочинів за кордоном, по прибуттю до Сполучених Штатів можуть бути притягнуті до відповідальності за ці дії Міністерством юстиції.

Зазначене демонструє те, що закон міжнародних збройних конфліктів достатньо кодифікований і має потужні правові механізми міжнародного контролю [18, с. 8].

Таким чином наведене нами показує напрацювання механізму виявлення й фіксації вчинених РФ на території України воєнних злочинів взагалі й сексуального характеру зокрема для їх юридичної оцінки як державними так і міжнародними інституціями. Подолання значної кількості проблем взагалі та насильства сексуального характеру

зокрема, що постали перед громадянським суспільством нашої держави в умовах воєнного положення можна оцінювати як факт становлення української Нації.

Література:

1. Каткування і згвалтування у поліцейському відділку: що із «кагарлицькою справою»? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/kagarkyk-katuvannya-policiya-zgvaltuvannya/31000398.html>

2. Leheza, Y., Filipenko, T., Sokolenko, O., Darahan, V., & Kucherenko, O. (2020). Ensuring Human Rights in Ukraine: Problematic Issues and Ways of their Solution in the Social and Legal Sphere. *Cuestiones Politicas*, 37(64), 124-136. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3764.10>

3. Михайло Загородній Як діяти у разі сексуального насильства під час війни? Інструкція. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/03/25/247975/>

4. ОГПУ направив до суду першу справу щодо згвалтування під час війни російським військовим. URL: <https://www.unian.ua/war/ogpu-napraviv-do-sudu-pershu-spravu-shchodo-zgvaltuvannya-pid-chas-viyni-rosiyskim-viyskovim-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11847753.html>

5. Rufanova, V., Shablustyi, V., Spilnyk, S., Sydorenko, N., & Mozol, S. (2022). Conflict-related sexual violence as a threat to peace and security of the world. *Amazonia Investiga*, 11(53), 220-226. URL: <https://doi.org/10.34069/AI/2022.53.05.22>

6. Єдиний веб портал органів виконавчої влади України Що робити у випадку сексуального насильства, пов'язаного з війною. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/shcho-robity-u-vypadku-seksualnogo-nasilstva-povyazanogo-z-vijnoyu>

7. Сайт Євромайдан SOS URL: <https://ccl.org.ua/ru/tools/evromajdan-sos/>

8. Сайт Ла Страда Україна URL: <https://la-strada.org.ua/>

9. Сайт ЮрФем.ua URL: <http://jurfem.com.ua/>

10. Сайт Центр громадянських свобод URL: <https://ccl.org.ua/>

11. Нобелівська премія миру присуджена всім людям в Україні – Центр громадянських свобод. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3588906-nobelivska-premia-miru-prisudzena-vsiam-ludam-v-ukraini-centr-gromadanskih-svobod.html>

12. 28-29 квітня відбуваються зустрічі представників урядових структур з обговорення питань протидії сексуального насильства, вчиненого російськими військовими в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/28-29-kvitnya-vidbuvayutsya-zustrichi-predstavnikov-uryadovih-struktur-z-obgovorennya-pitan-pyrotidii-seksualnogo-nasilstva-vchinenogo-rosijskimi-vijskovimi-v-ukrayini>

13. В Україні планують відкрити центри для допомоги жертвам сексуального насильства. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/>

3474159-v-ukraini-planuut-vidkriti-centri-dla-dopomogi-zertvam-seksualnogo-nasilstva.html

14. Плетенець В.М. Сексуальне насильство в умовах воєнного стану в Україні: становище й шляхи підвищення ефективності його виявлення. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка* : Науковий журнал. Випуск № 2 (98). Івано-Франківськ, 2022. С. 227-237.

15. Tara John, Oleksandra Ochman and Sandi Sidhu, CNN Russian troops use rape as ‘an instrument of war’ in Ukraine, rights groups allege URL: <https://edition.cnn.com/2022/04/22/europe/ukraine-sexual-violence-allegations-russia-cmd-intl/index.html>

16. Volodymyr Tertyshnik, Andrii Fomenko. Legal assistance and protection in criminal proceedings: international standards and integrative doctrine. *Philosophy, economics and law review*. Volume 1, no. 2, 2021. P. 123-134.

17. Charlie Savage. Russian Atrocities Prompt Bipartisan Push to Expand U.S. War Crimes Law URL: <https://www.nytimes.com/2022/05/16/us/senate-bill-war-crimes-ukraine.html>

18. Pyrih, Ihor; Bidniak, Hanna; Pletenets, Viktor. Armed conflicts in the economic, social and legal context of the present: causes, regularities and contradictions. *Economic Annals-XXI*. 2019, Vol. 175 Issue 1/2, pp. 4-9. URL: https://web.archive.org/web/20200307031323id_/http://soskin.info/userfiles/file/Economic-Annals-pdf/DOI/ea-V175-01.pdf.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-271-8-70>

ДЕОНТОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ПЕДАГОГА ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Савіщенко В. М.

доктор юридичних наук, доцент,

директор

*Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна*

Українське суспільство, зіткнувшись із військовою агресією російської федерації, змінило своє буття. В умовах війни актуалізувались процеси відродження національного духу українського права, згуртованості суспільства, піднесення патріотизму, утвердження демократичності внутрішніх суспільних відносин, соціальної справедливості. Національний дух українського права формувався тисячоліття, і незважаючи на спроби